

Anonim Şirketlerde Pay Devri

VAHDET TALHA BIŐAK

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

İçindekiler

PAY KAVRAMI.....	2
PAY SAHİPLİĞİ VE PAY SAHİPLİĞİNİN KAZANILMASI.....	3
PAYIN DEVREDİLEBİLİRLİĞİ İLKESİ	4
PAY SENEDİNE BAĞLI PAYIN DEVRİ.....	4
B) NAMA YAZILI PAYIN DEVRİ	7
ÇIPLAK PAYIN DEVRİ	10
İLMÜHABER DEVRİ.....	10
PAYIN REHNİ.....	10
PAY SENEDİNİN HACZİ	12
ÇIPLAK PAYIN HACZİ	12

PAY KAVRAMI

Anonim şirketlerin belirgin niteliklerinden biri ve belki de en başta geleni bir sermaye şirketi olması ve bu sermayenin paylara bölünmüş olmasıdır.¹ Pay kavramı, anonim şirketlerde oldukça önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Pay kavramı, anonim şirketin esas sermayesini ifade eder şekilde kullanılmaktadır. Örneğin 50.000 TL esas sermayeye sahip olan A anonim şirketinin sermayesi 5000 eşit paya bölünmüşse her bir pay, 5 TL lik ekonomik değer ifade edecektir.

TTK m. 329 hükmü gereğince, anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlardan dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. Anılan hükümden yola çıkıldığında pay, şirket esas sermayesinin belirli sayıda birim değere bölünmüş olan bir parçasını ifade eder.²

Anonim şirketlerin odak noktasını oluşturan ve teknik bir kavram olan pay kavramı doğru ve yerinde kullanılmalıdır. Kavramın yanlış anlaşılması, anlamlarının kesin ve açık olarak bilinmemesi, karışıklıklara ve bilgi kopukluklarına yol açabileceğinden anonim şirket sisteminin kavranamaması sonucunu doğuracaktır.³

TTK m. 476 hükmü gereğince, payların ya da senet çıkarılmışsa pay senetlerinin itibari değeri en az bir kuruş olup, bu değer ancak en az birer kuruş ve katları olarak yükseltilebilecektir. Bu kurala aykırı olarak çıkarılan paylar geçersiz olacak ve payları ihraç edenler ise pay sahiplerine karşı müteselsilen sorumlu olacaklardır. Payların itibari değerleri ile kaç adet oldukları esas sözleşmede gösterilmelidir. Payların itibari değerlerinde sonradan bir değişiklik yapılabilmesi için esas sözleşmenin değiştirilmesi gerekir.⁴

Anonim şirkette aslında paylara bölünmüş olan sermaye değil haklar bütünüdür. Anonim şirketin verdiği hakları bir bütün olarak kabul edersek bu bütünden ne kadar adette parçanın bağımsız olarak yararlandırılması isteniyorsa, bütün o kadar birime bölünür ve her birim bütünden yararlanma hakkına sahip bir parçayı oluşturur. Böylece her pay diğerinden bağımsız olarak haklar vermekte ve sermaye taahhüt borcu yüklemektedir.⁵

---

¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p. 759

² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p.759

³ Pulaşlı, Şerh, s. 1157.

⁴ YL tezi

⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p. 759, s. 403.

PAY SAHİPLİĞİ VE PAY SAHİPLİĞİNİN KAZANILMASI

A) Aslen Kazanma

Aslen kazanma, daha önce başkasına ait olmayan bir hakkın veya başkasının mülkiyetinde olmayan bir malın mülkiyetinin kazanılmasıdır.⁶

Yani mülkiyeti daha önce kimseye ait olmayan bir malın, bir kişi tarafından ilk kez mülkiyetinin kazanılması hali aslen kazanmadır. Anonim şirketlerde pay sahipliğinin ve pay sahipliği hakkının kazanılması ise, yeni kurulan bir şirkette pay sahibi olan birinin bu pay sahipliği hakkını kazanması yoluyla olabilir.

Anonim şirkette pay sahipliği sıfatının aslen kazanılması, şirketin kuruluşunda veya esas sermaye artırımında payın taahhüdü veya kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş olan şirketlerde yönetim kurulunca ihraç edilen pay senetlerini satın alma yolu ile gerçekleşir.⁷

TTK m. 335/1 hükmü gereğince, anonim şirketin kuruluşu, kurucuların kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi şartsız taahhüt ettikleri ve imzalarının noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla meydana gelir. Kuruluşun tescili sonunda anonim şirket tüzel kişilik kazanır ve tüm kurucular, şirketin tüm paylarını kendi aralarında aslen kazanmış olurlar.⁸

B) Devren Kazanma

Anonim şirket payının, önceki pay sahibinden başka bir şahsa geçmesi, devren kazanmayı ifade eder. Bu tür kazanım, ya devreden ile devralan şahsın devir hususunda anlaşmaları sonucu vaki olur veya tarafların iradeleri dışında miras intikali, cebri icra, mahkeme kararı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri ve ıskat şeklinde ortaya çıkar.⁹

Pay sahipliğini devren kazanan kişi devirden sonra, payın beraberinde gelen tüm haklara da sahip olur. Bu haklara örnek olarak oy kullanma hakkı, azınlık hakları ve yönetim kurulu kararlarını dava etme hakkı verilebilir. Devir ile birlikte yeni pay sahibi, eski pay sahibinin sahip olduğu haklara sahip olur, eski malik ise bu hakların hiçbirinden artık faydalanamaz.

---

⁶ Bul

⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p. 827

⁸ Sevi, s. 34.

⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 286

Bir payın devren kazanılması yolları olarak pek çok örnek vermek mümkündür. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: Mahkeme kararı ile kazanılması, miras yoluyla kazanılması, sözleşme ile kazanılması, icra yoluyla kazanılması ve aile hukuku ile bağlantılı olarak eşlerin mal rejimi sonucunda kazanılması.

PAYIN DEVREDİLEBİLİRLİĞİ İLKESİ

Anonim şirketlerde kural olarak, payların devredilebilirliği ilkesi mevcuttur. Bu ilkeye göre kural olarak anonim şirketlerde paylar ve bunlara bağlı pay senetleri serbestçe devredilebilir. Bu konuda herhangi bir sınırlama getirilemez.

Şirket payının tasarruf sahipleri açısından cazip bir yatırım yolu olarak görülebilmesi, bu payların serbestçe, kolay ve hukuki olarak güvenli sayılacak bir biçimde tedavül edebilmeleri ve dolayısıyla kolay paraya çevrilebilir nitelikte olmalarına bağlıdır.¹⁰ Bu ilke sadece ve sadece anonim şirkete özgü bir ilkedir. Diğer şirket türlerinde ve diğer sermaye şirketi türü olan limited şirketlerde dahi bu ilkeden bahsetmek mümkün değildir. Limited, adi komandit ve kolektif şirketlerde bu payın devredilebilmesi için diğer ortakların rızasının alınması gerekmektedir. Ancak anonim şirketlerde bu tür bir kısıtlama bulunmamaktadır. Esas sözleşme ile getirilen ve çok sınırlı sınırlamalar dışında anonim şirketin paylarının serbestçe devredilebilirliği ilkesi mevcuttur.

PAY SENEDİNE BAĞLI PAYIN DEVRİ

TTK m. 486/2 hükmü gereğince, paylar hamiline yazılı ise yönetim kurulu pay bedelinin tamamının ödenmesi tarihinden itibaren üç ay içinde pay senetlerini bastırıp pay sahiplerine dağıtmak zorundadır. Pay senedi bastırılıncaya kadar ilmühaber çıkarılabilmekte ve ilmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Ayrıca azlık istemde bulunursa nama yazılı pay senetleri bastırılıp tüm nama yazılı pay senedi sahiplerine dağıtılması gerekmektedir.¹¹

Pay, satım, trampa, miras, intifa, şufa, vefa, bağış gibi her türlü hukuki işleme konu olabilir.¹²

Senede bağlanmış olup olmadığına bakılmaksızın her türlü hukuki işleme konu olabilen pay, senede bağlanmış ise, çıkarılan pay senetleri kıymetli evrak niteliğindedir.¹³

¹⁰ Necdet Uzel, *Esas Sözleşmesel Bağlam*, İstanbul, 2013, s. 32.

¹¹ YL tezi

¹² Çevik, s. 870

¹³ Taşdelen, s. 118

Senede bağılı olup olmamasına göre kıymetli evrak; senede bağılı kıymetli evrak ve evraksız (kaydi) kıymetli evrak olarak sınıflandırılmaktadır. Pay senetleri, senede bağılı olarak ihraç edilebileceği gibi senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden de ihraç edilebilirler. SerPK m. 13/1 hükmü gereğince sermaye piyasası araçlarından biri olarak anonim şirket paylarının, senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır. Elektronik ortamda senede bağlanmaksızın kayden ihraç edilen paylar evraksız kıymetli evrak niteliğindedir.¹⁴

A) HAMİLİNE YAZILI PAYIN DEVRİ

TTK m. 484/1 hükmü gereğince, pay senetleri nama veya hamile yazılı olarak çıkarılabilmekte olup, ancak emre yazılı olarak çıkarılamamaktadır.¹⁵ Bir senedin nama veya hamiline şeklinde ayrıma tabi tutulmasının sebebi bu 2 tür senedin farklı türlerde devir şekillerine tabi olmasıdır. Bu bölümde hamiline yazılı pay senetlerinin devri işlenecek, aşağıda ise nama yazılı pay senetlerinin devri konusu işlenecektir.

Hamiline yazılı senetler, kıymetli evrak niteliğinde olup, metninden veya şeklinden hamili kim ise o kimsenin hak sahibi olduğu anlaşılan kıymetli evraklardır.¹⁶ Hamiline yazılı senetler TTK'nın m. 658 ile m. 669 hükümleri arasında düzenlenmiş olup, bu hükümler, pay kavramının niteliğine aykırı düşmediği takdirde hamiline yazılı pay senetleri hakkında da uygulanır.¹⁷

Hamiline yazılı pay senetlerinin metninde sahibinin adı ve soyadı yer almamakta, bu senedi elinde bulunduran kişi, senedin maliki ve şirkette pay sahibi sayılmaktadır.¹⁸ Anonim şirketin bu şekilde hamiline yazılı pay senedi ihraç edebilmesi veya nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senetlerine çevrilmesi için esas sözleşmede bu yönde hüküm olması gerekir. Eğer esas sözleşmede bu yönde hüküm yoksa pay senetleri ancak nama yazılı olarak çıkarılabilir.¹⁹

Ayrıca TTK m. 484/2 hükmü gereğince, bedeli tamamen ödenmemiş paylar için hamiline yazılı senet çıkarılması mümkün değildir. Bu hükme aykırı olarak

---

¹⁴ Turanboy, s. 39

¹⁵ İmregün, Anonim, s. 361

¹⁶ Öztan F, s. 50.

¹⁷ Öztan F, s. 35.

¹⁸ Baştuğ, s. 324.

¹⁹ Halil Arslanlı, "Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği", (Pay Sahipliği), *İÜHFİM*, C.XXIII, S. 3-4, İstanbul, 1958, s. 278.

Çıkarılan senetler hükümsüzdür. Böyle bir senedi iyiniyetle dahi devralan kimse pay sahipliğini kazanamaz. Çünkü iyiniyetin korunabilmesi için her Őeyden önce ortada geçerli olarak çıkarılmıŐ bir senedin bulunması gerekir. Buna göre geçersiz sayılan senedi devralan iyiniyetli nc kişi sadece anonim Şirkete veya yönetim kuruluna veya devredene karşı uğradığı zararlar için tazminat davası açabilir.²⁰

TTK madde 484 hükmü de aynı Şekildedir:

(1) Pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur.

(2) Bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz. Bu hükme aykırı olarak ıkarılanlar geçersizdir. İyiniyet sahiplerinin tazminat hakları saklıdır.

Ayrıca TTK m. 490 hükmü gereğince nama yazılı pay senetlerinin esas sözleŐmeye hüküm konmak suretiyle devrinin kısıtlanabileceği düzenlemesi karşısında, hamiline yazılı pay senetlerinin devrini düzenleyen TTK m. 489 hükmünde, hamiline yazılı pay senetlerinin devri için aksine bir kayıttan bahsedilmediğinden hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin yasaklanamayacağı anlaşılmaktadır.²¹

Hamiline yazılı pay senetlerinin, zilyetliğin geçirilmesi ile devredilebilmeleri sebebiyle tedavül yeteneği yüksektir. Böylece hamiline yazılı pay senetlerinde, pay sahipliğinin kazanılması ve kaybedilmesi en yüksek düzeyde kolaylaŐır. Bu özelliği dolayısıyla hamiline yazılı pay senetlerinin kimde bulunduğu çoğu kez bilinmemektedir.²² Hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin anonim Şirkete bildirilmesine gerek olmadığı gibi pay defterine kayıt edilmesine de lüzum yoktur.²³

Hamiline yazılı pay senetlerinin devri hamiline yazılı senetlerin devri gibi yalnızca zilyetliğin devri yoluyla olur. Bunun dışında herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Pay senedinin devri anlaŐması yapmak ve bu anlaŐmayı yazılı yapmak tarafların iradelerine kalmıŐ bir durumdur. Yazılı sözleşme yapma zorunluluğu kanunda getirilmiŐ değildir.

Hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin, zilyetliğin geçirilmesi yoluyla olduğunu söylemiŐtir. Bilindiği üzere zilyetliğin devri yolları bir çok farklı Şekilde

---

²⁰ Akıntürk/Karaman, s. 259; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 101.

²¹ Sevi, s. 171.

²² Sevi, s.159.

²³ Pulaşlı, Şerh, s. 1450.

olabilir. Bunlara örnek olarak, teslim yoluyla devir, teslimsiz devir, hükmen teslim gibi yollar sayılabilir. Bu yolların ayrıntılarına bu yazıda girilmeyecektir.

1) Hamiline Yazılı Senetlerde Hak Sahipliği İspatı

Hamiline yazılı pay senedini elinde bulunduranlar, anonim şirket genel kurul toplantısına katılma hakkını kullanabilmek için TTK m. 415/3 hükmü gereğince, genel kurulun toplantı gününden en geç bir gün önce bu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı alırlar ve bu kartları ibraz ederek genel kurul toplantısına katılabilirler. Ancak, giriş kartının verilmesinden sonraki bir tarihte hamiline yazılı pay senedini devraldığını ispatlayan pay sahipleri de genel kurula katılabilirler. Bu hükme göre, hamiline yazılı bir pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse şirkete karşı oy hakkını kullanmaya yetkilidir. Bir başka deyişle, hamiline yazılı pay senetlerinden doğan oy hakkının kullanılabilmesi için senet üzerinde mülkiyet hakkı aranmamış sadece pay senetlerine zilyetlik yeterli sayılmıştır. Zilyetlik karinesi nedeni ile hamiline yazılı pay senetlerine zilyet olan pay sahibi oy kullanmaya da yetkilidir²⁴ Anonim şirkette hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin ispatı, kişinin maddi anlamda hak sahipliğini değil, şekli anlamda genel kurulda oy kullanacak kişilerin şirket tarafından teşhisine yöneliktir.²⁵

B) NAMA YAZILI PAYIN DEVRİ

onim şirket pay senetlerinin, TTK m. 645 hükmünde yer alan, içerdikleri hak senetten ayrı ileri sürülemeyeceği kuralı karşısında, kıymetli evrak sayıldıkları öğretide kabul görmektedir.²⁶ Nama yazılı pay senetlerinin devri TTK m. 490 hükmünde düzenlenmiş olup, bu hükmün kenar başlığında ve birinci fıkra hükmünde her ne kadar nama yazılı pay kavramı yer alıyorsa da, nama yazılı pay senetlerinin devri düzenlemektedir. TTK m. 490 hükmü gereğince, nama yazılı pay senetlerinin hukuki işlemle devri, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılabilir. Bir başka deyişle, nama yazılı pay senetleri, ciro ve zilyetliğinin geçirilmesi ile devredilmektedir. Öte yandan TTK m. 647 hükmü gereğince, ciro, yalnızca emre yazılı senetlere özgü devir yolu iken TTK m. 490 hükmündeki özel düzenleme ile nama yazılı pay senetlerinin de devir türü haline gelmiştir. Bu durumda TTK m. 484 hükmü gereğince, anonim şirketler tarafından çıkarılacak pay senetleri hamiline veya nama yazılı olabileceği kuralı karşısında, nama yazılı pay senetlerinin devrinin, ciro edilmiş senedin zilyetliğinin devralana geçirilmesi ile olacağını düzenleyen TTK m. 490 hükmü,

²⁴ Mustafa Çeker, *Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması*, Ankara, 2000, s. 253.

²⁵ Çeker, s. 253.

²⁶ Pulaşlı, Şerh, s. 1445; Sevi, s. 173; Tekinalp, Bağlam, s. 4; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p. 1128, s. 581; Arslanlı, Anonim, s. 176.

nama yazılı pay senetlerinin hangi tür senetlerden sayılacağını, öğretide tartışmalı hale getirmiştir.²⁷

Öğretide kabul edilen görüşe göre her ne kadar kanunda bu pay senetlerinin nama yazılı pay senedi oldukları söylene de devir şekilleri açısından, emre yazılı senetlerden farklarının olmaması sebebiyle bu senetlerin emre yazılı senetlerin tabi oldukları kanuni düzenlemelere tabi olması gerekmektedir. Ayrıca bu senetlerin emre yazılı senet olarak kabul görmeleri gerekmektedir. Çünkü devir şekilleri açısından emre yazılı senetler gibi ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devir sağlanmaktadır.

Peki ama madem bu pay senetlerini biz emre yazılı senet olarak kabul edeceğiz öyleyse neden kanun koyucu bu senetlere nama yazılı pay senetleri ismini vermiştir. Bunun sebebi öğretide kabul edildiği üzere şu şekilde açıklanabilir: Kanunen kıymetli evrak niteliğinde olan nama yazılı pay senetlerinde “nama” ibaresi TTK’da bilinçli olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla kanunun bu senetlere nama yazılı pay senedi ismini vermiş olmasının sebebi, bu senedi devralan kişilerin esas sözleşme ve pay defteri ile ilişki kurmalarını sağlamak ve aynı zamanda ilk malikin adını içeren ve ciro ile kolay ve güvenilir devir sağlayan bir kıymetli evrak oluşturmaktır. Senette ilk malikin adının bulunması, senedi sonradan devralacak kişileri uyaracak ve senedi devralmanın pay sahibi sıfatının kazanılmasına yetmediğini aynı zamanda pay defterine kayıta da gerektiğini hatırlatacaktır.²⁸

Nama yazılı pay senetleri de serbestçe devredilebilir. Nitekim TTK madde 490 hükmü de şu şekildedir:

(1) Kanunda veya esas sözleşmede aksi öngörülmedikçe, nama yazılı paylar, herhangi bir sınırlandırmaya bağlı olmaksızın devredilebilirler.

(2) Hukuki işlemle devir, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılabilir.

Nama yazılı pay senetleri açısından ciro kavramından, pay senedinden doğan hakları başkasına devretmek amacıyla pay sahibinin yazıyla tespit ve imzasıyla teyit ettiği bir irade beyanı anlaşılmaktadır.²⁹ Gerçekten de ciro işlemi ile pay senedini elinde bulunduran ve aynı zamanda hak sahibi, ciro işlemi ile pay senedinin devrini sağlamaktadır.

²⁷ Kemal Arar, *Kara Ticareti:Şirketler Hukuku*, Ankara, 1952, s. 238; Pulaşlı, s. 1451; Arslanlı, Anonim, s. 181; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), p. 1128, s. 581; Sevi, s. 178.; Tekinay, s. 134.

²⁸ Sevi, s. 189.

²⁹ Poroy/Tekinay, s. 189.

TTK m. 683/1 hükmü gereğince ciro beyanı, pay senedinin veya pay senedinin dolması üzerine pay senedine eklenecek alonj isimli kâğıdın üzerine yapılması gereken yazılı bir beyandır. Ciro ne şekilde olursa olsun mutlaka pay sahibi tarafından imzalanması gerekir. Ciro şerhi herhangi bir vasıtayla yazılabilirse de imzanın mutlaka el yazıyla olması gerekir. İmzanın burada asgari şekil şartı olduğu söylenebilir. Ciro beyanının isim, tarih veya bedel içermesine gerek yoktur. Aynı şekilde “emre” kelimesinin yazılması da aranmaz.

Nama Yazılı Pay Devrinin Sınırlandırılması

Kanuna göre 2 tür sınırlama öngörülmüştür. Bu sınırlamalar öncelikle kanuni olabilir veya esas sözleşmeden kaynaklı olabilir. Kanunumuz nama yazılı pay senedinin devrinde kanunen tek bir sınırlama ölçütü getirmiştir. O da şudur: Yukarıda bahsedildiği üzere bedeli tamamen ödenmemiş olmasına rağmen nama yazılı pay senetleri çıkarılabilir. Esas sermaye borcunun tamamının ödenmemiş olması halinde nama yazılı senedin devri ile esas sermayeyi ödeme borcunun da devralana geçtiğini belirtmiştik. Bu tür pay senetlerinin devrinde kanun bir sınırlamaya gitmiş ve şöyle demiştir:

MADDE 491

(1) Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar, ancak şirketin onayı ile devrolunabilir; meğerki, devir, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşsin.

(2) Şirket, sadece, devralanın ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminat verilmemişse onay vermeyi reddedebilir.

Böylece bedeli tamamen ödenmeyen paylarının devrinin şirket tarafından reddedilebileceği belirtilmiştir. Şirket ödeme yeterliliği olmayan kişilerin devralmasının önüne geçebilir.

Bir diğer sınırlama ise esas sözleşme ile devrin sınırlanmasıdır. Türk Ticaret Kanunu'nun **492. maddesinde**

(1) Esas sözleşme, nama yazılı payların ancak şirketin onayıyla devredilebileceğini öngörebilir.

(2) Bu sınırlama intifa hakkı kurulurken de geçerlidir.

(3) Şirket tasfiyeye girmişse devredilebilirliğe ilişkin sınırlamalar düşer.

Denilerek esas sözleşme ile pay devrinin sınırlandırılabilirliğini belirtmiştir. Eğer esas sözleşmede hüküm varsa şirket pay senedinin devrinin sınırlandırabilecek ve hatta yasaklayabilecektir.

C) ÇIPLAK PAYIN DEVRİ

TTK'da, senede bağlanmamış (çıplak) payın devri konusunda herhangi bir düzenleme bulunmadığından, pay ister hamiline ister nama yazılı olsun senede bağlanmamış payların devrinde TBK'nın genel hükümlerinin uygulanacağı öğretide kabul edilmektedir. Ancak payın serbestçe devredilebilirliğine getirilen kanuni ve esas sözleşmesel sınırlamalar senede bağlanmamış pay içinde geçerli olacaktır. Esas sözleşmede bağlam hükmü yoksa ve senede bağlanmamış payın bedeli pay sahibi tarafından tamamen ödenmişse, payın devri, TBK m. 183 vd. hükümleri gereğince alacağın temlik çerçevesinde, yazılı bir temlik beyanının devralana verilmesi ile anonim şirketin onayına gerek olmaksızın yapılacaktır.

Senede bağlanmamış payın bedeli pay sahibi tarafından ödenmemiş veya kısmen ödenmiş olduğu halde devredilecekse, bu durumda TBK m. 195 vd. hükümleri gereğince borcun üstlenilmesi uygulama alanı bulacak ve senede bağlanmamış payın devri yazılı şekilde ve ayrıca şirketin onayı ile gerçekleşebilecektir.

D) İLMÜHABER DEVRİ

Anonim şirketlerde henüz çıkarılmamış pay senetlerinin yerini tutmak üzere düzenlenen senetlere ilmühaber denir. İlmühaberler, pay senedinin yerini tutmak amacıyla bir ara devre için çıkarıldığı için geçici senet olarak da adlandırılırlar. İlmühaberler, pay senedi çıkarılıncaya kadar pay sahipliğini temsil ettikleri için pay sahiplerine pay senedine bağlanmış tüm hakları sağlar. 6762 sayılı mülga TTK döneminde ilmühaberlerin nama yazılı ve hamiline yazılı olarak düzenlenebileceği kabul edilmekteydi. TTK ile birlikte ilmühaberlerin hem hukuki niteliği hem de devirlerine ilişkin değişiklikler yapılarak TTK m. 486/2 hükmü gereğince, ilmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Buna göre artık hamiline yazılı ilmühaberler çıkarılmayacak, gerek hamiline yazılı gerekse nama yazılı pay senetlerini temsilen çıkarılacak ilmühaberler nama yazılı nitelik taşıyacaktır. O halde ilmühaberlere de kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanacak ve nama yazılı pay senetlerinin devrine ilişkin hükümler gereğince devredilebilecektir.

PAYIN REHNİ

Rehin, uygulamada borçlu tarafın borcunu ifa etmemesi (yerine getirmemesi), kısmen ya da kötü ifa etmesi hallerinde, alacaklıya rehin hakkına konu değeri paraya çevirerek, alacağını tahsil yetkisi veren sınırlı bir ayni haktır. Bunun yanında, rehne konu hak ya da malın paraya çevrilebilecek olması, borçlu taraf

üzerinde ifaya (borcunu yerine getirmeye) zorlayıcı yönde bir baskı aracı da olmaktadır.

TMK kapsamında hamiline yazılı anonim şirket hisse senetlerinin rehni, hamiline yazılı kıymetli evrakın rehnine ilişkin TMK 956/1. maddesine göre yapılmaktadır.

Buna göre, hamiline yazılı senetlerin rehni için senetlerin, rehin alacaklısına teslim edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, hamiline yazılı anonim şirket hisse senetlerinin rehni için senet zilyetliğinin (burada zilyetlik; hisse senedini elinde tutma, bulundurma anlamındadır.) geçirilmesi gerekli ve yeterlidir. Buna ek olarak, senetler, zilyetliğin geçirilmesine ilaveten yapılacak ciro ya da yazılı devir beyanıyla da rehnedilebilir.

Zilyetliğin geçirilmesi gerekli ve yeterli olduğu için başka herhangi şekli bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Bunun yanında, taraflar arasında yazılı bir sözleşme yapılması ya da rehin kaydının senet üzerine yazılması **rehnin ispatı** açısından önem arz etmektedir. Çünkü hamiline yazılı hisse senetleri, üzerlerinde rehin kaydı yer almadan rehin alana devredilir ve rehin alan da bu senetleri iyiniyetli üçüncü bir kişiye devrederse, rehin veren mülkiyet hakkını üçüncü kişiye karşı ileri süremez. Ancak hamiline yazılı yazılı hisse senetleri üzerinde rehin kaydı yer alırsa, üçüncü kişiler iyi niyet iddiasında bulunamayacaktır.

Hamiline yazılı hisse senedi üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için rehin verenin bu işlemi yapmaya yetkili olması da şarttır. Ayrıca, rehin alacaklısının iyi niyetli olması şartıyla, tasarruf yetkisine sahip olmayan üçüncü kişiden kazanacağı rehin hakkı da korunacaktır. Bununla birlikte, hamiline yazılı hisse senetlerinin rehninde, hisse senedi hak sahibinin elinden rızası olmaksızın çıkmış olsa bile, iyiniyetli rehin alanın bu iktisabı korunacaktır.

Nama yazılı hisselerin rehninde ise TMK'nın 955. ve 956/2. maddeleri gündeme gelmektedir. Hisseler senede bağlanmamışsa, rehin yazılı rehin sözleşmesi ile birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerekmektedir. Onun için yazılı bir rehin sözleşmesi, rehni kurar. Hisseler senede bağlanmışsa, rehnin konulması birkaç yoldan biri seçilerek yapılacaktır. Bunlardan ilki; rehnin, rehin senedi ile kurulmasıdır. Rehin beyanını içeren yazılı bir rehin sözleşmesi düzenlenmesi ve burada borç belgesini oluşturan nama yazılı senetlerin üzerlerinde hiçbir işlem yapılmaksızın rehin alacaklısına teslimi gerekmektedir. Diğer yol; nama yazılı senetlerin devir beyanı ile rehnedilmesidir. Rehin beyanı senede veya ayrı bir kağıda yazılabilmektedir. Beyanın ayrıca rehin veren tarafından imzalanması da gerekmektedir. Rehin ayrı bir kağıda yazılmış ise, yukarıda anlatılan ilk yol uygulanarak, rehin kurulmuş olacaktır.

Yapılan rehin işleminin geçerli olması için pay defterine kaydedilmesi, alacaklının menfaatinin olduğu durumlarda önem arz etmektedir. Bu sebeple rehin, pay defterine kaydedilir.

Hakların bu şekilde rehni, rehinli alacaklıya rehin konusunu paraya çevirme yetkisi vermektedir.

PAY SENEDİNİN HACZİ

Haciz, belli miktarda para alacağının ödenmesini sağlamak için, alacaklının talebi ile alacağı karşılayacak miktarda borçlunun mal ve haklarına icra dairesince hukuken el konulmasıdır. Haczin konusunu borçlunun devredilebilen ve iktisadi değer taşıyan mal, hak ve alacakları oluşturmaktadır.

Alacaklı borcunu ödemeyen borçluya karşı İcra ve İflas Kanunu'na (İİK) göre takip yoluna girişebilir. Alacaklı icra dairesinden takip talebinde bulunur ve icra dairesi de borçluya ödeme emri gönderir. Borçlu, ödeme emrinin kesinleşmesine (ödeme emrine süresi içinde itiraz etmez veya ödeme emrine itiraz edip itirazın hükümden düşürülmesi hali) rağmen borcunu ödemez ise alacaklının talebi ile icra dairesi tarafından borçlunun borcuna yetecek miktarda malları, hak veya alacakları haczedilir.

Kesinleşmiş bir icra takibine konu olan belli miktarda para alacağının ödenmesini sağlamak için, alacaklının talebi ile alacağı karşılayacak miktarda borçlunun mal ve haklarına icra dairesince hukuken el konulmasıdır. Haczin yapılmış sayılması için kural olarak fiilen el koyma aranmaz. Ancak istisnai bazı durumlarda fiilen el koyma aranmaktadır. Örneğin, kıymetli evrak, para, altın, gümüş ve diğer kıymetli şeylerin haczedilmiş sayılabilmesi için fiilen el koyma aranır (İİK m. 88). Bunların dışında taşınır malların haczi için icra müdürünün bunlara fiilen el koyması şart değildir. Haczin yapan memurun söz konusu mallara hukuken el koyması yeterlidir. Bir başka ifadeyle, icra memuru, haczedtiği taşınır malları alacaklının muvafakati ile ve istenildiği zaman verilmesi şartıyla muvakkaten borçlunun elinde bırakması veya bir yediemine teslim etmesi yeterlidir (İİK m. 88). İşte bu yüzden haczin tanımında hukuken el koymaya yer verilmiştir.

A) ÇIPLAK PAYIN HACZİ

4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra İİK m. 94'e göre, anonim şirketlerde paylar için pay senedi veya pay ilmühaberi çıkarılmamışsa borçlunun şirketteki payı icra dairesi tarafından şirkete tebliğ olunarak haczedilecektir. Bu

haczin şirket pay defterine işlenmesi zorunludur; ancak haciz şirket pay defterine işlenmemiş olsa bile şirkete tebliğ tarihinde yapılmış sayılır. Haciz, icra dairesi tarafından tescil edilmek üzere Ticaret Siciline bildirilir. Bu durumda haczedilen payların devri alacaklıların haklarını ihlal ettiği oranda batıldır. Haczedilen payların satışı taşınır malların satış usulüne tabidir. İİK m. 94'e göre haczedilecek şirket hissesi senede bağlanmamış olan şirket hisseleri, paylarıdır. Bir başka ifadeyle, şirket payları senede bağlanmışsa (pay senedi veya ilmühaber) söz konusu payların haczi İİK m. 88 uyarınca yapılır. Bu usul de genel taşınır haczine uygulanan hükümdür.